

Стилізація та декоративна інтерпретація як особливий вид художньої творчості

Анотація. У статті розглянуто стилізоване рисування як особливий вид образотворчої творчої діяльності. Зазначено відмінність стилізованого рисунка від академічного, наприклад, гіперболізація найвиразніших особливостей природи та спрощення деяких її деталей, що мають другорядне значення. Обґрунтовано специфіку творчих здібностей до стилізованого рисування, виокремлено провідні та допоміжні здібності. До допоміжних здібностей віднесено емоційно-асоціативне сприйняття, площинно-орнаментальне бачення природи, сенсомоторні якості, стилізація та декоративна інтерпретація природи, які необхідно цілеспрямовано розвивати у здобувачів освіти під час навчання стилізованого рисування.

Ключові слова: стилізоване рисування, художньо-творчі здібності, емоційно-асоціативне сприйняття, площинно-орнаментальне бачення природи, сенсомоторні якості.

Abstract. The article examines stylized drawing as a special type of artistic creative activity. The difference between a stylized drawing and an academic drawing is noted, for example, hyperbolization of the most prominent features of nature and simplification of some of its details that are of secondary importance. The specificity of creative abilities for stylized drawing is substantiated, leading and auxiliary abilities are distinguished. Auxiliary abilities include emotional-associative perception, plane-ornamental vision of nature, sensorimotor qualities, stylization and decorative interpretation of nature, which must be purposefully developed in students during the training of stylized drawing.

Keywords: stylized drawing, artistic and creative abilities, emotional and associative perception, planar and ornamental vision of nature, sensorimotor qualities.

У сучасних умовах творчі здібності розглядаються як домінуючі вектори розвитку здібностей особистості. Розвиток творчих здібностей має відбуватися у конкретному виді діяльності, оскільки творчість, як відомо, не є загальним аспектом навчання і не може бути перенесена в інші сфери діяльності без урахування її специфіки. Розвинені творчі здібності створюють підґрунтя для майбутнього професійного становлення та самореалізації особистості. Серед багатьох видів художньої діяльності особливу увагу слід зосередити на розвитку художньо-творчих здібностей до стилізованого рисування як особливого виду образотворчої діяльності. Специфіка такого рисування полягає у своєрідному підході до природи та її трактування. Недостатньо просто нарисувати те, що бачиш, потрібно ретельне вивчити модель, її характерні особливості, пластику, виокремити найвиразніші риси.

Стилізація – це не технічний прийом, який можна застосувати або не застосовувати до природи, а процес осмислення, аналізу та вивчення природи. Перед початком виконання рисунка необхідно подумки сформувати певне враження від природи, власне ставлення до неї, виокремити головні характерні риси та другорядні риси, тобто ті деталі, від яких слід відмовитися.

Відтак, у процесі створення стилізованого рисунка застосовуються декоративні умовні прийоми для вираження характеру та пластичного образу природи. Допускається гіперболізація найвиразніших особливостей і спрощення деяких деталей, що відволікають від головного. У стилізованому рисуванні можуть застосовуватися певні підходи до трактування форми, наприклад, рисування з

використанням тільки геометричних фігур. При цьому натура не може виглядати реалістично, що кардинально відрізняє стилізований рисунок від академічного, проте за допомогою простих форм необхідно передати стан та образ об'єкта. До інших способів зображення можна віднести такі, як: рисування лише абрисом (контуром), але зі змінюваною товщиною; використання лише силуету без деталей та подробиць; заповнення форми неіснуючими елементами, коли за допомогою різних візерунків, орнаментів або будь-яких декоративних елементів передається характер, фактура і зміст зображуваної природи. Всі ці прийоми і методи роботи з природою істотно впливають на розвиток художньо-творчих здібностей, але зовсім не використовуються в академічному рисунку.

В обох способах рисування використовується натура, модель, але завдання академічного рисування полягає в досягненні максимальної подібності з тим, що знаходиться перед очима, відтворенні всіх нюансів і деталей конкретного стану, освітлення, ракурсу, фактури і форми, не додаючи нічого від себе. Це схоже на копіювання з природи із застосуванням образотворчої техніки. Під час стилізації художник також дивиться на модель, але потім здійснює усвідомлений аналіз, переробку та вибір відповідного способу виконання, після чого, взявши за основу лише на модель і відзначаючи її особливості, автор створює стилізований рисунок.

Створення стилізованого декоративного рисунка передбачає сформованість і розвиток у майбутнього художника декоративного мистецтва таких якостей, як: фантазія, розвинене композиційне мислення, винахідливість, художнє сприйняття реальної дійсності, здатність до площинно-орнаментального бачення природи. Розв'язання творчих завдань під час створення стилізованого рисунка вимагає від художника низки вироблених і натренованих якостей, які називають здібностями.

Здібність належить до особистісної особливості людини та судять про неї за результатами будь-якої діяльності. Здібності змінюються і розвиваються за умов ефективної організації освітнього процесу. Зазначимо, що художніми здібностями вважаються такі індивідуальні особливості здобувачів вищої освіти, які виявляються лише на практиці в процесі образотворчої діяльності. Художні здібності визначають успіхи в живописі, графіці, декоративно-ужитковому мистецтві і є домінуючими ознаками індивідуальних відмінностей автора.

Науковці поділяють здібності на загальні та спеціальні, акцентуючи увагу на зв'язку загальних здібностей з умовами загальних форм діяльності, а спеціальні здібності співвідносять з конкретними видами діяльності. Результати досліджень процесу творчої діяльності у галузі образотворчого мистецтва свідчать, що природа творчих здібностей особистості полягає в тісній взаємодії загальних і спеціальних здібностей.

На підставі обґрунтування структури здібностей у контексті конкретної діяльності у галузі образотворчого мистецтва, до провідних проявів творчих здібностей ми відносимо: художньо-творчу уяву та мислення; зорову пам'ять; емоційне ставлення до діяльності; волюві властивості особистості художника, які забезпечують художню реалізацію творчого задуму. Відповідно, серед допоміжних властивостей творчих здібностей виокремлюємо: властивість зорового аналізатора (відобразити або «відчувати» фактуру поверхні предметів, що сприймаються, – м'якість, твердість, бархатистість і т.д.); сенсомоторні якості, особливо пов'язані з рухами руки художника, що забезпечують швидке і точне засвоєння нових технічних прийомів у рисунку, живопису.

Проблему розвитку художньо-творчих здібностей досліджували чимало вчених, але розроблені та запропоновані ними варіанти структури розвитку цих здібностей не повністю відповідають потребам стилізованого рисування. Для застосування декоративних прийомів та інтерпретування форми, для стилізованого рисування необхідні деякі специфічні навички та здібності, розвиток яких не

потрібен в інших видах образотворчої діяльності.

Таким чином, для розвитку художньо-творчих здібностей під час стилізованого рисуванням необхідне коригування структури здібностей, запропонованої науковцями для загальної образотворчої діяльності. Виокремлення у структурі здібностей провідних і допоміжних компонентів має умовний характер, оскільки вони взаємопов'язані. Провідними прийнято вважати універсальні здібності, що відповідають загальним потребам образотворчої діяльності.

Слід зазначити, що в процесі художньо-творчої діяльності здобувачів освіти на заняттях з образотворчого мистецтва у процесі створення виразного художнього образу стилізованої декоративної роботи задіяні всі виокремлені творчі здібності особистості. Здібності у галузі образотворчого мистецтва існують у єдності та у функціональному взаємозв'язку, вдосконалюючи та розвиваючи одна одну. Кожна провідна і допоміжна здібність до образотворчої діяльності може слугувати основою для формування художнього образу, внаслідок чого й розвиваються художньо-творчі здібності.

Отже, до провідних здібностей належать творче образно-асоціативне мислення, уява, зорова пам'ять, естетичні почуття, вольові властивості особистості. Людині, яка займається будь-якою художньою діяльністю, незалежно від її специфіки необхідно розвивати ці якості. Наприклад, творче образно-асоціативне мислення та уява необхідні для створення оригінальної творчої роботи в будь-якій техніці виконання. Застосування в роботі асоціацій та фантазії роблять її унікальною, авторською. Зорова пам'ять – це так званий інструмент художника, розвиваючи який художник може відтворити побачене через певний час. Чим краще розвинена зорова пам'ять, тим детальніше й точніше можна передати побачене. Естетичні почуття та вольові властивості особистості – це ті якості, які відповідають за правильний смак художника, за відчуття міри, вибору сюжету та способу його подачі. Також для виконання якісної роботи потрібні посидючість і терпіння, які є вольовими властивостями особистості.

Значущими показниками здібностей до стилізації та декоративного рисування, як зазначалося вище, є: вміння мислити асоціативно, образами; вміння стилізувати та декоративно інтерпретувати форму; вміння досягати виразності в образотворчій роботі; вміння цілісно та гармонійно виражати художній образ засобами стилізованого рисування; наявність високої працездатності. Стилізація та декоративна інтерпретація передбачають створення інтерпретованої форми, яка полягає у виявленні та передачі узагальненого декоративного образу. Узагальнення образу сприяє досягненню цілісності в роботі, яка передбачає відмову автора від відтворення зовнішньої схожості предмета, від його конкретних реальних пропорцій, форм, розмірів. Під час узагальнення в процесі інтерпретації та стилізації природи виокремлюється те головне і характерне для даного об'єкта, що дає змогу автору знайти в його формах лаконічний та ємний образ.

Зазначена специфіка детермінує добір й специфічних допоміжних здібностей. До останніх у стилізованому рисуванні відносяться: емоційно-асоціативне сприйняття, плоско-орнаментальне бачення природи, сенсомоторні якості, стилізація та декоративна інтерпретація природи.

Емоційно-асоціативне сприйняття – важливий вид аналізу природи, розглядається у контексті нашого дослідження не як фізіологічна особливість сприйняття, а як здатність дивитися на об'єкт і створювати своє власне асоціативне, емоційне ставлення до нього. Художник бачить природу під впливом своїх відчуттів та особистісного сприйняття даного образу, визначає ті деталі, особливості в предметі або сюжеті, які нав'язані його власними враженнями, асоціаціями, почуттями, особистим ставленням до образу. На основі образно-асоціативного мислення створюється сюжет, мотив, що передає індивідуальні особливості автора.

Образно-асоціативне мислення – результат чуттєвого сприйняття зорового образу. У художньо-творчій уяві завжди присутній елемент фантазії та вигадки, якщо вона заснована на образно-асоціативному мисленні. Ця здатність є важливою складовою у створенні художнього образу і потребує цілеспрямованого розвитку та тренування.

Площинно-орнаментальне бачення природи. Художникам-початківцям необхідно розвивати не лише образно-асоціативне мислення, а й площинно-орнаментальне бачення природи, оскільки особливістю стилізованого декоративного мистецтва є передача образу, предмету з об'ємної просторової форми в площинно-орнаментальну. Площинно-орнаментальне бачення природи зумовлює сформованість у художника здатності до аналізу внутрішньої конструкції стану об'єкта, образу з подальшою трансформацією в орнаментальний площинний візерунок. Потім об'єкт слід видозмінити, спростити, при цьому зберігши його впізнаваність, створити новий стилізований образ, який буде вже авторським. Здатність до площинно-орнаментального перетворення предмета, виокремлення найяскравіших типових для предмета ліній, штрихів, плям, бачення його ритміки дають змогу здобувачеві вищої освіти створювати цікаві групування орнаментальних форм образів, предметів і навіть явищ природи.

Сенсомоторні якості необхідні для досягнення високого результату в художній діяльності, оскільки важливо вміти технічно передати задумане, застосувати необхідний спосіб рисування, фактуру, потрібний штрих або пляму. Сенсомоторні якості пов'язані з рухами, діями рук художника, забезпечують швидке і точне засвоєння технічних прийомів під час стилізації та декоративної інтерпретації форм.

У майбутніх художників декоративного мистецтва необхідно розвивати вміння сприймати природу, її особливості, фактуру, помічати найвиразніші характерні риси, узагальнювати та абстрагувати її, водночас застосовуючи досвід рисування, передачі особливостей природи на площині, використовуючи різні технічні прийоми та засоби для досягнення виразності у рисунку. Від того, яким способом художник трактує природу, як і з якою силою проведе ту чи іншу лінію, може залежати результат усієї роботи. Уміло й грамотно поставлений акцентуючий штрих здатен стати центром композиції і змусити глядача звернути увагу саме туди, куди задумав автор. Це важливо у стилізованому рисуванні, оскільки природа зображується формально саме так, як її побачив художник, відповідно, вміння технічно відобразити свій задум сприятиме досягненню найкращого результату. Всі технічні прийоми та моторні функції мають зміст у поєднанні з сенсорними здібностями, які дають змогу художнику побачити, відфільтрувати побачене, помітити найголовніше та цікаве й реалізувати.

Стилізація та декоративна інтерпретація вимагає від здобувачів вищої освіти володіння комплексом необхідних умінь: уміння мислити асоціативно, образами; вміння стилізувати та декоративно інтерпретувати форму; вміння досягти виразності в образотворчій роботі; вміння цілісно і гармонійно відобразити художній образ засобами стилізованого рисування; наявність високої працездатності. Стилізація полягає у відкиданні зайвого, виділенні головного, акцентуванні уваги на характері, русі або інших властивостях моделі для передачі її особливостей. У контексті такого підходу важливого значення набувають такі аспекти: як зобразити це на папері, які методи та засоби використовувати. Декоративна інтерпретація часто використовується для досягнення найбільшої виразності та лаконічності художнього рішення. Декоративний підхід дозволяє відмовитися від звичних форм і стереотипів, використовувати несподівані рішення для зображення звичних об'єктів.

Таким чином, створення якісного стилізованого рисунка вимагає від здобувача вищої освіти – майбутнього художника декоративного мистецтва –

цілеспрямованого розвитку специфічних творчих здібностей, засвоєння техніки і способів стилізації та декоративної інтерпретації натури.

Список використаних джерел:

1. Marushchak O.V., Zuziak T.P., Savchuk I.V. Formation at students of pedagogical higher education institutions of esthetic idea by means of national ornament. *Modern Scientific Researches: The International Scientific Periodical Journal*. Yolnat PE, Minsk, Belarus, 2020. Issue 11. Part 1. Pp. 31-38.

2. Бабчук Ю.М., Чадюк Г.Ф., Крот О.А., Кузнець Ю.О. Декоративне керамічне панно в дизайні інтер'єру. *Science and society: modern trends in a changing world*. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. MDPC Publishing. Vienna, Austria. 2024. Pp. 441-445. URL: <https://sci-conf.com.ua/iimizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scienceand-society-modern-trends-in-a-changing-world-22-24-01-2024-viden-avstriya-arhiv/>.

3. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Шинін О.С., Висоцька О.В., Возна О.А. Психолого-педагогічні аспекти розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців образотворчого та декоративного мистецтва під час навчання академічного рисунка. *Fundamental and applied research in the modern world*. Abstracts of the 4th International scientific and practical conference (November 18-20, 2020). BoScience Publisher. Boston, USA. 2020. Pp. 549-557.

4. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Шинін О.С., Савлук В.М. Інтегративна природа декоративно-ужиткового мистецтва як чинник збереження художніх традицій народних ремесел і промислів. *Perspectives of world science and education*. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Osaka, Japan. 2019. Pp. 172-180.

5. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 770-781.

6. Марущак О.В., Багрій Д.С., Свята М.В. Теоретичні та технічні аспекти виконання робочих рисунків орнаменту у професійній підготовці майбутніх педагогів середньої та професійної освіти, фахівців образотворчого і декоративного мистецтва. *Проектування змісту і технологій художньо-графічної підготовки та художньо-творчої діяльності здобувачів вищої освіти (студентів) і молодих учених*: зб. наук. пр. Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2020. Вип. 1. С. 59-64.

7. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development*. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference. BoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.

8. Марущак О.В., Кравець В.М., Мудрак Н.В. Декоративний рисунок як універсальний інструмент умовно-декоративного сприйняття світу. *Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 28 жовтня 2022 р.): у 2 ч. Умань: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С. 73-74.

9. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця, 2022. Вип. 5. С. 187-192.

10. Марущак О.В., Недзеленко Ю.А., Ткачук Н.І. Науково-теоретичні основи

орнаментальної композиції у професійній підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій і педагогів професійної освіти. *Dynamics of the development of world science. Abstracts of the 7th International scientific and practical conference.* Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2020. Pp. 644-653.

11. Марущак О.В., Романенко С.В., Будикіна Б.С., Павловська Є.А. Художньо-образна мова формування декоративної композиції. *Scientific Research: Theoretical Foundations and Practical Applications.* Proceedings of the VII International scientific and practical conference. (January 24-26, 2024) Vienna, Austria, International Scientific Unity. 2024. Pp. 57-61.